

УДК 347.73:336.71:339.9(100)(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.5.27>

## **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

**Пальчик М.Л.,**  
*кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,  
Національна академія Служби безпеки України  
ORCID: 0000-0003-3639-0488*

**Пальчик М.Л. Актуальні питання правового забезпечення фінансової інклюзії: міжнародний досвід та перспективи для України.**

Статтю присвячено дослідженню міжнародного досвіду впровадження та правового забезпечення фінансової інклюзії, а також перспектив його застосування в Україні. У роботі розкрито розвиток міжнародних ініціатив з фінансової інклюзії, що реалізуються в межах діяльності Групи двадцяти (G20), Групи Світового банку, Центру глобального розвитку та інших інституцій. Проаналізовано окремі дослідження впливу правового регулювання на рівень фінансової інклюзії, а також типові дослідження Міжнародної фінансової корпорацією (IFC) щодо економічних та правових механізмів сприяння фінансовій інклюзії вимушено переміщених осіб з України в окремих іноземних юрисдикціях. Виявлено, чинники, які можуть гальмувати розвиток фінансової інклюзії. Встановлено, що запровадження більш сприятливого регуляторного середовища сприятиме підвищенню рівня фінансової інклюзії. Розкрито принципи інклюзивного фінансового правового регулювання, впровадження та дотримання яких на національному рівні дозволить підвищити рівень фінансової інклюзії в Україні, серед них: функціональне регулювання; ризик-орієнтований підхід у правовому регулюванні; баланс між *ex ante* та *ex post* регулюванням. Проаналізовано сучасний стан розвитку фінансової інклюзії в Україні та особливості її правового регулювання, що відбувається в кризових умовах збройної агресії російської федерації проти нашої держави. Основні організаційні заходи, інформаційні кампанії та правові ініціативи з розбудови системи фінансової інклюзії, реалізуються Національним банком України та спрямовані на розширення доступу до фінансових послуг усіх верств населення та особливо ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, представників малого та середнього бізнесу. Встановлено, що нині правове регулювання фінансової інклюзії в Україні здійснюється переважно на рівні стратегічних документів Національного банку України, тоді як спеціальний закон, який би комплексно визначав засади фінансового інклюзивного регулювання остаточно не прийнятий. Зроблено висновок, що імплементація міжнародних принципів інклюзивного регулювання сприятиме підвищенню прозорості, безпеки та інтеграції фінансової системи України у глобальний фінансовий простір.

**Ключові слова:** фінансова інклюзія, міжнародні ініціативи, правове регулювання, Національний банк України, G20, Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація, безпека, правове забезпечення, фінансова інтеграція.

**Palchyk M.L. Current issues of legal support for financial inclusion: international experience and prospects for Ukraine.**

The article is devoted to the study of international experience in the implementation and legal support of financial inclusion, as well as the prospects for its application in Ukraine. The paper reveals the development of international initiatives on financial inclusion implemented within the activities of the Group of Twenty (G20), the World Bank Group, the Center for Global Development, and other institutions. Certain studies on the impact of legal regulation on the level of financial inclusion are analyzed, as well as typical research by the International Finance Corporation (IFC) regarding economic

and legal mechanisms for promoting financial inclusion of forcibly displaced persons from Ukraine in specific foreign jurisdictions. Factors that may hinder the development of financial inclusion are identified. It is established that the introduction of a more favorable regulatory environment will contribute to increasing the level of financial inclusion. The principles of inclusive financial legal regulation are revealed, the implementation and compliance with which at the national level will allow enhancing financial inclusion in Ukraine. These include: functional regulation; a risk-based approach in legal regulation; a balance between ex ante and ex post regulation. The current state of financial inclusion development in Ukraine and the features of its legal regulation under the crisis conditions of the Russian Federation's armed aggression against our state are analyzed. The main organizational measures, informational campaigns, and legal initiatives to build the financial inclusion system are implemented by the National Bank of Ukraine and aimed at expanding access to financial services for all segments of the population, especially veterans, internally displaced persons, and representatives of small and medium-sized businesses. It is established that currently, legal regulation of financial inclusion in Ukraine is carried out mainly at the level of strategic documents of the National Bank of Ukraine, while a special law comprehensively defining the principles of inclusive financial regulation is absent. It is concluded that the implementation of international principles of inclusive regulation will contribute to increasing the transparency, security, and integration of Ukraine's financial system into the global financial space.

**Key words:** financial inclusion, international initiatives, legal regulation, National Bank of Ukraine, G20, World Bank, International Finance Corporation, security, legal support, financial integration.

**Постановка проблеми.** Триваюча збройна агресія російської федерації спричинила значні соціально-економічні втрати та вкрай негативні наслідки для економічної та фінансової системи нашої держави. Внаслідок постійних бойових дій, обстріли цивільної інфраструктури, кібератаки на фінансові установи, збільшується фінансова уразливість населення, а наші громадяни як ніколи потребують доступу до базових банківських та фінансових послуг. Розширенню такого доступу та побудові стійких економічних зв'язків сприяє фінансова інклюзія, що є одним з ключових чинників забезпечення соціально-економічного розвитку та фінансової стабільності держави.

За таких умов, особливої актуальності набуває питання правового забезпечення фінансової інклюзії, що має враховувати як міжнародні стандарти і кращі світові практики, так і національні особливості, зумовлені, серед іншого, триваючою військовою агресією рф. Саме дослідження міжнародного досвіду правового регулювання фінансової інклюзії та аналізу можливостей його адаптації до українських реалій, дозволить, на наш погляд, визначити перспективні напрями розвитку правових механізмів, здатних забезпечити безпеку та доступність фінансових послуг для усіх категорій населення.

**Метою статті** є дослідження ключових особливостей та інституційних механізмів впровадження фінансової інклюзії на міжнародному рівні, а також окреслення напрямів удосконалення національного правового регулювання фінансової інклюзії в Україні з урахуванням світового досвіду.

**Стан опрацювання проблематики.** Проблеми фінансової інклюзії розроблялись такими дослідниками як І.М. Мушеник, С.М. Грушецький, які розглядали забезпечення фінансової безпеки України у період воєнного часу та в умовах фінансової інклюзії [1], В.О. Корнівською, що досліджувала інституційні ризики фінансової інклюзії [2]. С.В. Онищенко та А.Д. Глушко, які вивчали проблеми фінансової та цифрової інклюзії ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки [3]. Також проблеми фінансової інклюзії розглядали такі науковці як Л.В. Бережна, О.І. Снитюк [4], Н.В. Захарченко [5], та інші. Аналіз наукових джерел, присвячених дослідженню напрямку фінансової інклюзії, свідчить, що вказані проблеми здебільшого розроблялись крізь призму економічної теорії, водночас залишаються прогалини у науковій розробці питань, пов'язаних із правовим забезпеченням фінансової інклюзії в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** На міжнародному рівні, питанням фінансової інклюзії приділяється увага у межах міжнародних ініціатив та міжнародних фінансових інституцій. Так, однією з перших спроб узагальнити та виробити єдиний підхід до розвитку та впровадження фінансової інклюзії можна вважати «Принципи інноваційної фінансової інклюзії», що були розроблені у 2010 році, Підгрупою з питань доступу через інновації (ATISG) Експертної групи з питань фінансової інклюзії «Групи двадцяти» (G20). Принципи були вперше опубліковані в офіційному звіті

Підгрупи для G20 та схвалені на саміті в Торонто, у травні 2010 року. До таких принципів включено: лідерство різноманітність; інновації; захист; розширення можливостей; співпраця; знання; пропорційність; структура [6].

Вже на міжнародному саміті у Сеулі, у листопаді 2010 року, фінансову інклюзію визнано однією з основних складових глобального порядку денного розвитку та схвалено План дій щодо фінансової інклюзії. На виконання схваленого Плану, 10 грудня 2010 року запроваджено ініціативу Глобальне партнерство з фінансової інклюзії (Global Partnership for Financial Inclusion, GPFII), що є основним механізмом реалізації плану дій країн G20, інших зацікавлених країн, а також представників недержавного сектору для здійснення взаємного навчання, обміну знаннями та проведення роботи з впровадження фінансової інклюзії [7].

У 2016 році Принципи інноваційної фінансової інклюзії було трансформовано у Принципи високого рівня G20 щодо цифрової фінансової інклюзії (G20 High-Level Principles for Digital Financial Inclusion), які об'єднано у вісім основних принципів, що є визначальними напрямками до дій: 1) Сприяти цифровому підходу до фінансової інклюзії; 2) Збалансувати інновації та ризики для досягнення цифрової фінансової інклюзії; 3) Забезпечити сприятливу та пропорційну правову та регуляторну базу для цифрової фінансової інклюзії; 4) Розширити екосистему інфраструктури цифрових фінансових послуг; 5) Встановлення відповідальних цифрових фінансових практик для захисту споживачів; 6) Посилення цифрової та фінансової грамотності та обізнаності; 7) Сприяння ідентифікації клієнтів для цифрових фінансових послуг; 8) Відстеження прогресу цифрової фінансової інклюзії [8].

За визначенням Світового банку фінансова інклюзія – це наявність у населення та підприємств, доступу до корисних та доступних фінансових продуктів і послуг, які задовольняють їхні потреби, – грошових переказів, платежів, заощаджень, кредитів та страхування – і надаються відповідальним та стійким способом [9].

Саме Групою Світового банку, на міжнародному рівні, ґрунтовно вивчаються проблеми фінансової інклюзії окремих категорій населення різних країн. З 2011 року Світовим банком запроваджено ініціативу «Глобальна база даних фінансової інклюзії» (Global Findex, Global Financial Inclusion Database). Глобальна база даних фінансової інклюзії є дослідженням, що забезпечує аналітичну основу для оцінки світових тенденцій розвитку фінансових сервісів та фінансової інтеграції дорослого населення, дані якого застосовуються для відстеження прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй [10].

У 2019 році фахівцями Світового Банку оприлюднено результати наукового дослідження, у межах якого перевірялась гіпотеза, про те, що підвищенню рівня фінансової інклюзії може сприяти запровадження більш сприятливого регуляторного середовища. Авторами роботи, серед іншого, встановлено, що наявність доступу до розрахункових рахунків, доступного кредитування та фінансових послуг надає можливість окремим особам, домогосподарствам і підприємствам планувати досягнення довгострокових цілей та краще підготуватися до непередбачуваних обставин. Науковцями також доведено, що ймовірність наявності рахунку у фінансовій установі є вищою в країнах, які впроваджують більше належних регуляторних практик. Зокрема в країнах, де якість правового регулювання знаходиться у верхньому квартилі, фізичні особи на 12,4 відсотка частіше мають рахунок у фінансовій установі порівняно з країнами нижнього квартиля [11, с. 12].

Водночас, недосконале регулювання, поряд з відсутністю належної інфраструктури, слабкими інституціями та поганою кооперацією є основною перешкодою для фінансової інклюзії [12].

Масове переміщення українців за кордон, спричинене неспровокованою збройною агресією РФ та існуючі проблеми їх фінансової інтеграції в економічні системи іноземних країн, змусили міжнародні фінансові інституції, зокрема Групи Світового банку, приділити увагу вказаному питанню. Так, протягом 2024 року Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), що входить до Групи Світового банку ініційовано та проведено низку типових досліджень під назвою «Сприяння фінансовій інклюзії вимушено переміщених осіб з України». У межах згаданих досліджень, що проводились у Польщі [13], Молдові [14] та Румунії [15] здійснено комплексний аналіз економічної та фінансової інклюзії вимушено переміщених осіб з України до відповідних юрисдикцій; проведено оцінку правового регулювання та його впливу на фінансову інтеграцію українців; запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності обслуговування фінансовими установами відповідних категорій осіб.

Вимушені переселенці з України в Польщі мають подати заяву на отримання номера PESEL (Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności) – одинадцятизначного цифрового номеру, що ідентифікує фізичну особу в універсальній електронній системі реєстрації населення, що використовується для адміністративних, медичних та податкових цілей для осіб, які проживають на території Польщі. Отримання цього номеру підтверджує законне перебування та надає право на отримання сімейних, соціальних і матеріальних виплат, відкриває доступ до ринку праці з правом на працевлаштування та відкриття власного бізнесу [13, с. 9–12].

У березні 2022 року, за ініціатииви Фінансового омбудсмена Польщі банки та інші фінансові установи запровадили низку заходів для полегшення доступу до фінансових послуг для вимушених переселенців з України. Також, Польський орган фінансового нагляду (UKNF) зобов'язав банки відкривати тимчасові спрощені рахунки з обмеженими лімітами для осіб без міжнародного паспорта. Ба більше, за даними Польського бюро кредитної інформації (BIK, Biuro Informacji Kredytowej) станом на грудень 2022 року українські клієнти отримали кредити на суму 6,6 млрд польських злотих, а частка українських клієнтів у нових кредитних продажах помітно зростала. Водночас, згідно проаналізованої статистики, найбільшу частку у портфелях українських клієнтів займали іпотечні кредити, що може свідчити про наміри залишитись в Польщі після завершення війни [13, с. 9–12].

Робочою групою Центру глобального розвитку запропоновано три основні принципи правового регулювання фінансового сектору, дотримання яких національними регуляторами сприятиме фінансовій інклюзії:

- *Регулювання за функціями.* З появою нових провайдерів та розвитком нових бізнес-моделей традиційні зв'язки між фінансовими продуктами та послугами, а також різними типами фінансових установ стають дедалі більш розмитими, саме тому регуляторам таких середовищ, варто здійснювати регулювання за функціями, а не за типами установ;
- *Ризик-орієнтований підхід у правовому регулюванні.* На сьогодні вже є основою регулювання фінансового сектору багатьох країн та передбачає диференціацію вимог залежно від потенційного ризику для користувачів та фінансової системи. Чим вищий ризик шахрайства, втрати коштів або неналежного використання продукту, тим жорсткіші регуляторні заходи мають застосовуватися;
- *Баланс ex ante і ex post регулювання.* Полягає у поєднанні превентивного (ex ante) та (ex post) тобто реагування після події. Ex ante регулювання визначає умови участі на ринку та запобігає ризикам, характерним для фінансового сектору, тоді як ex post застосовується вже після виявлення проблем, переважно в інших галузях для забезпечення добросовісної ринкової поведінки [12].

В Україні основні заходи щодо започаткування та впровадження фінансової інклюзії, а також її нормативного регулювання реалізуються за ініціатииви Національного банку. Починаючи з 2018 року саме НБУ системно впроваджує заходи, направлені на підвищення рівня фінансової інклюзії та фінансової грамотності. Зокрема у межах реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, НБУ здійснювалась розробка першого видання стратегії розвитку фінансової грамотності. Також, у 2018 році розроблено Стратегію Національного банку України на 2018-2020 роки, в якій фінансову інклюзію, поряд з іншими визначено однією зі стратегічних цілей [16].

Національний банк України (далі – НБУ) тлумачить фінансову інклюзію як створення умов для залучення усіх верств населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно врегульовані та відповідають потребам населення, з метою стимулювання економічного зростання країни та зменшення соціальної нерівності в суспільстві [17, с. 26].

Протягом 2018-2019 років в Україні проведено перший та другий форуми з фінансової інклюзії – Finclusion UA, у межах яких визначено напрями розвитку та формування фінансової інклюзії та фінансової грамотності. Під час другого Форуму з фінансової інклюзії, у червні 2019 року, НБУ презентував бачення Стратегії фінансової грамотності [16].

Проводиться робота щодо формування фінансової інклюзії та фінансової грамотності на законодавчому рівні. Так, у вересні 2019 року врегульовано повноваження НБУ у сфері формування фінансової грамотності. Зокрема внесено зміни до статті 7 Закону України «Про Національний банк України» та додано до переліку функцій, які виконує НБУ, функцію з організації роботи та здійснення заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Водночас, незважаючи на поступальні рухи за цим напрямом, недостатній рівень фінансової інклюзії визначено Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, одним з основних викликів та загроз у сфері фінансової безпеки ще до початку повномасштабного вторгнення.

З початком повномасштабного вторгнення фінансова система держави зазнала небачених шоків та викликів. Зокрема з першого дня повномасштабного вторгнення банки вимушено скоротили діяльність відділень на територіях, де існувала загроза безпеці персоналу. Так, на початку березня 2022 року в зоні ведення бойових дій, або поблизу неї працювало лише 21% відділень системно важливих банків, а загалом в Україні – 60%. Станом на середину червня 2022 року завдяки деокупації північних областей в Україні працювало вже 85% відділень [18].

Вже під час повномасштабного вторгнення Національним банком України продовжено роботу щодо формування фінансової грамотності населення та фінансової інклюзії населення. З 2024 року на щорічній основі проводиться масштабна конференція з фінансової грамотності – FinLit Forum. У квітні 2024 року прийнято Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року, що затверджена рішенням Правління Національного банку України від 12 квітня 2024 року № 119-рш. Стратегія спрямована на реалізацію п'яти стратегічних цілей: якісна база фінансова освіта; відповідальне фінансове життя; фінансово обізнані підприємці; просунута цифрова фінансова грамотність; сприятлива екосистема для розвитку фінансової грамотності. Відмітною особливістю розробленої стратегії є розширення кола осіб щодо яких будуть здійснюватися просвітницькі заходи. Поряд з дітьми та молоддю, передбачено проведення також роботи з підприємцями та дорослим населенням, у тому числі з ветеранами, внутрішньо переміщеними, людьми старшого віку [19].

За даними Міністерства у справах ветеранів України, на сьогодні, внаслідок російської агресії проти України, у нашій державі налічується близько 851 тис. ветеранів [20], кількість яких буде постійно збільшуватись. Ветерани російсько-Української війни є окремою категорією, на яку направлені заходи фінансової інклюзії.

З метою забезпечення рівних умов у доступі до економічних можливостей, а також успішної реінтеграції ветеранів України у цивільне життя та формування фінансової інклюзії 9 квітня 2024 року між Національним банком України та Європейським банком реконструкції і розвитку підписано Меморандум про взаєморозуміння стосовно співпраці на підтримку фінансової інклюзії та реінтеграції ветеранів війни в Україні (далі – Меморандум).

Меморандум передбачає співпрацю установ для забезпечення об'єднання зусиль фінансового сектору щодо впровадження стандартів інклюзивної діяльності та послуг, підтримки та ресоціалізації ветеранів війни в Україні. Документ також направлений на впровадження Хартії з фінансової інклюзії та реінтеграції ветеранів. Виходячи з положень Меморандуму Хартія визначатиме єдиний галузевий підхід до інклюзивної трансформації фінансових установ, та може слугувати орієнтиром для інших секторів у впровадженні інклюзивної політики, спрямованої на підтримку економічної реінтеграції ветеранів [21].

У липні 2024 року Національним банком України затверджено Методичні рекомендації з правил інклюзивного надання фінансових послуг в установах України для банків та небанківських фінансових і платіжних установ, що передбачають нульову толерантність до будь-яких форм дискримінації споживачів, забезпечення фізичної доступності приміщень та організацію системи повнофункціонального дистанційного обслуговування [22].

На підставі оновленої концепції розвитку фінансової інклюзії, затвердженої Правлінням Національного банку України 30 липня 2024, підготовлено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні», який внесено та зареєстровано 19 вересня 2024 у Верховній Раді України (за реєстраційним № 12044). Цей законопроект було розроблено на виконання пункту 62 Меморандуму про економічну та фінансову політику з Міжнародним валютним фондом від 17 червня 2024 року, що передбачає підготовку законодавчої пропозиції щодо спеціалізованої та обмеженої банківської ліцензії, спрямованої на швидке вирішення зростаючих викликів фінансової інклюзії, використовуючи наявну інфраструктуру [23]. Водночас Верховна Рада України не підтримала вказаний законопроект.

Враховуючи виклики повномасштабного вторгнення, пов'язані з обмеженням доступу до фінансових ресурсів малого та середнього бізнесу, а також окремих груп населення, особливо в регіонах, наближених до бойових дій, у лютому 2025 року до Верховної Ради України подано

ще один проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні від 13.02.2025 № 13018-д. Метою поданого проєкту є створення правових засад для появи на ринку фінансових послуг України нового різновиду надавачів фінансових послуг – банків фінансової інклюзії, метою діяльності яких буде забезпечення належного доступу до фінансових послуг як громадян України (зокрема соціально вразливих груп населення), так і мікропідприємств у районах, наближених до зони бойових дій, на звільнених територіях, а також на важкодоступних та малонаселених територіях [24]. Вказаний законопроект ухвалено Верховною Радою України як перший нормативно-правовий акт, в якому на законодавчому рівні унормовано питання фінансової інклюзії в Україні, водночас до сьогодні він так і не набув чинності

**Висновки.** Підсумовуючи викладене, варто зауважити, що фінансова інклюзія є важливою складовою фінансової та економічної безпеки держави, оскільки забезпечує доступність фінансових послуг для широких верств населення та сприяє стабільності економічної системи. В умовах збройної агресії російської федерації проти нашої держави розвиток фінансової інклюзії та її правового забезпечення в Україні набуває особливого стратегічного значення, особливо в частині забезпечення фінансової грамотності та доступу до фінансових послуг широкого кола споживачів фінансових послуг та особливо ветеранів, внутрішньо переміщених осіб тощо.

Міжнародний досвід свідчить, що ефективне впровадження фінансової інклюзії можливе за умови створення сприятливого регуляторного середовища, що має формуватися з дотриманням принципів функціонального регулювання, ризик-орієнтованого підходу та балансу між *ex ante* і *ex post* регулюванням. Правове забезпечення фінансової інклюзії в Україні, що формується в умовах повномасштабного вторгнення РФ, переважно здійснюється на рівні ініціатив та стратегічних документів Національного банку України тоді нормативного акту, який би на рівні закону комплексно визначав би принципи інклюзивного фінансового регулювання остаточно досі не прийнято. Вважаємо, що його прийняття, в подальшому, сприятиме системному впровадженню принципів фінансової інклюзії, забезпеченню доступу до фінансових послуг широкого кола осіб та сприятиме формуванню ефективної фінансової системи держави в умовах повоєнної відбудови нашої держави.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мушеник І.М., Грушецький С.М. Забезпечення фінансової безпеки України в період воєнного часу та в умовах фінансової інклюзії. *Modern Economics*. 2022. № 32 (2022). С. 70–74. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/32-2022/mushenyk.pdf>.
2. Корнівська В.О. Інституційні ризики фінансової інклюзії. *Економічна теорія*. 2020. № 4. С. 45–64. URL: [https://etet.org.ua/docs/ET\\_20\\_4\\_45\\_uk.pdf](https://etet.org.ua/docs/ET_20_4_45_uk.pdf).
3. Онищенко С.В., & Глушко А.Д. Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 2024. № 15. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-04>.
4. Бережна Л.В., Снитюк О.І. Шлях до стійкої фінансової інклюзії в Україні: аналіз актуальних проблем. *Облік і фінанси*. 2019. № 2. С. 71–80.
5. Захарченко Н.В. Фінансова інклюзія для підвищення добробуту населення та економічного зростання держави. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 105–116.
6. G20 Principles for Innovative Financial Inclusion. *Alliance for Financial Inclusion*. 2024. URL: <https://www.afi-global.org/wp-content/uploads/2024/10/afi-g20-principles.pdf>.
7. Principles and Report on Innovative Financial Inclusion. *Global Partnership for Financial Inclusion*. URL: <https://www.gpfi.org/publications/principles-and-report-innovative-financial-inclusion>.
8. G20 High-Level Principles for Digital Financial Inclusion. *Global Partnership for Financial Inclusion*. URL: [https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/2667G20\\_High\\_Level\\_Principles\\_for\\_Digital\\_Financial\\_Inclusion.pdf](https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/2667G20_High_Level_Principles_for_Digital_Financial_Inclusion.pdf).
9. Financial Inclusion. Topics. Understanding Poverty. *World Bank Group*. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview#1>.
10. Klapper, Leora, Dorothe Singer, Laura Starita, and Alexandra Norris. 2025. The Global Findex Database 2025: Connectivity and Financial Inclusion in the Digital Economy. Washington,

- DC: *World Bank*. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/9288bdc5-7a9b-42de-a47c-3746fd68f22a/download>.
11. Chen, Ron and Divanbeigi, Raian, Can Regulation Promote Financial Inclusion? (January 18, 2019). World Bank Policy Research Working Paper No. 8711, URL: <https://ssrn.com/abstract=3318696>.
  12. Stijn Claessens, Liliana Rojas-Suarez. Financial Regulations for Improving Financial Inclusion (brief). A CGD Task Force Report. 2016. URL: <http://www.cgdev.org/publication/financial-regulations-improving-financial-inclusion-brief>.
  13. Fostering the Financial Inclusion of Forcibly Displaced Persons from Ukraine in Poland. Executive Summary of the IFC Market Study in Poland. October 2024. *International Finance Corporation*. URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2024/financial-inclusion-of-fdps-from-ukraine-in-poland.pdf>.
  14. Fostering the Financial Inclusion of Forcibly Displaced Persons from Ukraine in Moldova. Executive Summary of the IFC Market Study in Moldova. October, 2024. *International Finance Corporation*. URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2024/financial-inclusion-of-fdps-from-ukraine-in-moldova.pdf>.
  15. Fostering the Financial Inclusion of Forcibly Displaced Persons from Ukraine in Romania. Executive Summary of the IFC Market Study in Romania. October, 2024. *International Finance Corporation*. URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2024/financial-inclusion-of-fdps-from-ukraine-in-moldova.pdf>.
  16. Бачення Національного банку Стратегії фінансової грамотності. Національний банк України. 12 червня 2019. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-finansovoyi-gramotnosti>.
  17. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. *Національний банк України*. URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/NBU\\_Strategy-Financial-Literacy.pdf?v=13](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_Strategy-Financial-Literacy.pdf?v=13).
  18. Звіт про фінансову стабільність червень 2022 року. *Національний банк України*. Київ, 2022. 47 с. URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/FSR\\_2022-H1.pdf](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf).
  19. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy-fin-literacy>.
  20. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України. *Міністерство у справах ветеранів України*. URL: <https://data.mva.gov.ua>.
  21. Меморандум про взаєморозуміння між Національним банком України та Європейським банком реконструкції і розвитку стосовно співпраці на підтримку фінансової інклюзії та реінтеграції ветеранів війни в Україні. *Національний банк України*. URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/MoU\\_signed\\_reliz-2024-04-09.pdf?v=8](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MoU_signed_reliz-2024-04-09.pdf?v=8).
  22. Про схвалення Методичних рекомендацій з правил інклюзивного надання фінансових послуг в установах України: Рішення Правління Національного банку України від 05 липня 2024 року № 240-рш. URL: [https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision\\_05072024\\_240-rsh](https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_05072024_240-rsh).
  23. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік. *Національний банку України*. URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/annual\\_report\\_2024.pdf?v=14](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2024.pdf?v=14).
  24. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні № 13018-д від 13.02.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55748>.